

ЧАРЛЗ ДИКЕНС
ПОСЛЕДНИЯТ ФАЙТОНДЖИЯ
И ПЪРВИЯТ КОНДУКТОР НА
ОМНИБУС

Превод от английски: Пепа Дочева, 1984

chitanka.info

Сред всички файтонджии, които сме имали честта и щастието да срещнем — а опитът ни в тази насока е доста обширен, — има един, който остави такъв спомен в съзнанието ни и събуди в гърдите ни чувства на такова възхищение и уважение, за които имаме фаталното предчувствие, че едва ли някой друг би могъл да ги предизвика. Той беше човек с най-обикновен и приятен външен вид — кестеняви бакенбарди, бяла шапка, без сюртук; носът му обикновено беше червен, а небесносиният му взор нерядко се открояваше на тъмния фон на някоя синина, придобита по неестествен път. Носеше високи ботуши, които се опитваше да придърпва колкото се може по-близо до три четвъртите крачоли на кадифените си панталони, а врата му обикновено красеше яркожълта кърпичка. През лятото държеше в устата си цвете, а през зимата — сламка, незначителни, но за наблюдателния ум сигурни признаци за любов към природата и влечение към ботаниката.

Файтонът му беше боядисан в яркочервено и в която и част на Лондон да отидехме, в Сити или Уест Енд, Падингтъп или Холоуей, на изток, запад, север или юг, и той беше там — блъска се в стълбовете на ъглите на улиците, провира се между карети, платформи, каруци, фургони и омнибуси, опитва се да се измъкне по най-чудновати начини от места, където никое друго превозно средство освен него не би могло да се завре. Възхищението ни от червения файтон нямаше граници. Как бихме искали да го видим в цирка на Астли! (*Цирка на Астли — конен цирк, основан от Филип Астли. В този цирк представяли мелодрами и в хода на действието им на арената излизали и дресирани коне.*) Готови сме да си заложим живота, че той би показал такива номера, които ще накарат всички циркаджии — индиански вождове, рицари, швейцарски селяни и тям подобни — да потънат в земята от срам.

Някои хора са против усилията при качването във файтон, а други са против трудностите при слизането от него — струва ни се, че и двете мнения са резултат на капризни и злонамерени умове. Качването във файтон е много красиво и грациозно действие, което, ако е изпълнено добре, е изключително ефектно. Първо ще отбележим изразителната пантомима на всеки един от осемнадесетте файтонджии на пиацата в мига, в който вдигнете поглед от земята. След това в отговор идва вашето изпълнение, което си е цял балет. Веднага четири

файтона се втурват на вашите услуги и устремът на животните е несравнимо красив по начина, по който те стържат с колела бордюрите и игриво препускат из канавките. Избирате си един файтон и бързо се спускате към него. Един скок, и вие сте на първото стъпало, извивате се леко надясно и ето ви на второто, грациозно се навеждате под юздите — и сте във файтона. Няма да ви е трудно да намерите къде е седалката, защото кожената престилка за краката ви плъосва удобно в нея и вие политате напред.

Слизането от файтона е може би значително по-сложно и малко по-трудничко за изпълнение. Изследвали сме този проблем доста задълбочено и смятаме, че най-добрият начин е да се хвърлите навън, като разчитате на късмета си да се приземите на краката си. Ако накарате файтонджията да скочи пръв, а вие след него, ще се убедите, че той може да наруши съществено скока ви. В случай че се замислите дали да не му предложите осем пенса, в никакъв случай не го съобщавайте и не показвайте парите, преди да сте в безопасност на улицата. Погрешна политика би било, ако се опитате да си спестите четири пенса. Вие сте почти изцяло във властта на файтонджията и той смята, че ви прави отстъпка, ако не ви причини някое умишлено зло. Всички указания в изкуството да слизаш от файтон обаче стават напълно невалидни, ако ще пътувате на по-дълго разстояние, защото е твърде вероятно да изхвърчите като тапа навън, преди да сте минали третата миля.

Не знаем случай, в който файтонджийският кон да е преминал три мили без прекъсване и да не е паднал. И какво от това? Това са емоции! В днешно време, при това напрежение на нервната система и всеобща вялост, хората са готови да плащат добри пари за емоции, а къде бихте могли да ги получите на по-ниска цена?

Но да се върнем на червения файтон — той беше вездесъщ. Трябва само да тръгнете към Холбърн, Флийт Стрийт или коя да е от главните улици, където движението е голямо, и сами ще се уверите. В момента, в който стигнете там, ще видите един-два сандъка на земята, съборен стълб, кутия за шапки, куфар, чанта, пръснати по най-живописен начин наоколо, а наблизо стои впрегнат кон и се оглежда с пълно безразличие, както и куп зяпачи, които крещат и подвикват радостно, залепили зачервените си лица върху хладната витрина на близката аптека. „Бихте ли ми казали какво става тук?“ — „Ами ей

този файтон, сър.“ — „Има ли пострадали?“ — „А, само пътникът, сър. Гледам го как завива и викам на един джентълмен: бива си го тоя, глей го как кара. Бива си го, казва джентълменът, и изведнъж оня се блъска в стълба и пасажерът изхвърча като тапа.“ Има ли нужда да казваме, че това беше червеният файтон или че джентълменът със сламката в уста, който така спокойно излезе от аптеката, възкачи се на мястото на кочияша с вид на философ и потегли в пълен галоп, беше неговият законен водач?

Верздесъщността на червения файтон и начинът, по който той действуваше на настроението на бюстителите на закона, бяха изумителни. Влизате в съдебната зала на Маншън Хаус (*Маншън Хаус — официалната резиденция на лорд-мера (кмета) на Лондон.*) и виждате, че всичко живо се тресе от смях. Лорд-мерът се мята в стола си, като се смее до полуда на собствената си шега. Всички жили по лицето на мистър Хоблър са изпъкнали от смях, отчасти заради шегите на лорд-мера и най-вече заради неговите собствени, полицаите (както подобава) са в екстаз и от двамата, а и самите бедняци, след като погледнат плахо към лицето на общинския стражар и видят, че се е отпуснало, се опитват да се усмихнат. Един висок мъж с дефект в говора се опитва да заведе дело за глоба срещу кочияша на червения файтон, а той заедно с лорд-мера и мистър Хоблър си устройва малка шега, за огромна радост на всички с изключение на тъжителя. Накрая съдът е така поласкан от природния хумор на файтонджията, че намалява глобата и той полита в пълен галоп с файтона си, за да се нахвърли върху някой друг, без да губи много време.

Кочияшът на червения файтон, убеден в силата на собствените си нравствени принципи, както и много други философи като него, беше склонен да не зачита чувствата и мнението на обществото. Откровено казано, той вероятно би предпочел да закара пътника спокойно до определеното място, отколкото да го обърне — дори почти със сигурност е така, защото в такъв случай ще получи не само парите, но и допълнителното удоволствие да се надбягва по-дълго с някои свой достоен съперник. Но обществото воюваше срещу него чрез санкции и той трябваше да му се противопоставя по свой начин. Ето каква беше логиката на кочияша на червения файтон. Затова той поглеждаше въпросително пътника, като пъхваше ръка в джоба на жилетката си, щом като изминеха половината разстояние, с цел да

получи парите си, и ако клиентът му дадеше осем пенса, биваше изхвърлен начаса.

За последен път видяхме нашия приятел през една дъждовна вечер на Тотнъм Корт Роуд в момент на разгорещена лична разправа с един дребен бърбив джентълмен в зелен сюртук. Горкият човек! Той имаше не малко основание да се сърди — беше получил само осемнадесет пенса бакшиш и с пълно право се възмущаваше от това безобразие. Спорът се беше разгорещил доста, когато накрая дребният бърбив джентълмен, след като изчисли наум разстоянието и разбра, че вече е платил повече от дължимото, се закле, че на сутринта ще го даде под съд.

— Вижте какво, млади човече — каза той, — утре ще ви пратя в затвора.

— Ами, ще ме пратиш! — каза нашият приятел и се изсмя.

— Ще ви пратя — повтори джентълменът, — запомнете какво ви говоря. Ако съм жив и здрав, утре ще съжалявате за всичко това.

Твърдата намереност и възмущението в думите на дребния джентълмен, както и начинът, по който смръкна щипка енфие след последната си закана, явно направиха впечатление на файтонджията. Той като че ли се поколеба за момент, но се окопити бързо.

— Ще ме пратиш в затвора, така ли? — каза нашият приятел.

— Ще ви пратя — отговори дребният джентълмен още поразярено.

— Много хубаво — каза файтонджията, като спокойно запретна ръкави. — За това нещо ще ми дадат три седмици. Много добре. Туй ще рече до средата на следващия месец. Още три седмици и ще дойде рожденият ми ден, а тогава ще получа десет лири. Що да не си подсигурия жилище, храна и вода за сметка на околията, дето ще трябва сам да плащам за тях — хайде, заповядайте.

Така без много шум кочияшът изхвърли дребния джентълмен, след което повика полиция по най-любезен начин, за да го отведат.

Разказ без продължение не струва нищо и затова можем да кажем, че доколкото ни е известно, жилището, храната и водата му бяха осигурени както подобава. Разбрахме ме го по следния начин: наскоро след това ходихме в затвора на графство Мидълсекс, за да се запознаем с действието по системата, при която не се допуска общуване между затворниците, и разгледахме целия ѝ механизъм с

най-голямо любопитство, като търсихме отдавна загубения наш приятел. Тъй като не го видяхме никъде, започнахме да мислим, че дребният джентълмен със зеления сюртук се е отказал от заплахите си, обаче когато минавахме през зеленчуковата градина, която се намира в една отдалечена част на затвора, се стреснахме от един глас, който като че ли идваше от стената и изливаше душата си в тъжната мелодия на „Мойта мила шапка“, която по това време беше спечелила признание като музикална творба с национално значение.

— Чий е този глас? — подскочихме ние.

Директорът поклати глава.

— Нещастен човек — отговори той много тъжно. — Категорично отказа да работи на колелото в затвора и затова след многократни опити бях принуден да го затворя в единична килия. Той казва обаче, че това много му харесва — и аз се страхувам, че е точно така, защото по цял ден лежи на пода и пее комични песни.

Има ли нужда да добавяме, че предчувствието не беше ни излъгало и че певецът на комични песни не беше никой друг, а нашият приятел, когото ние така ревностно търсихме — кочияшът на червения файтон.

Оттогава не сме го виждали, но имаме известно основание да подозираме, че тази благородна личност е далечен роднина на един познат коняр, когото веднъж наблюдавахме, когато минавахме край плацата, където той се подвизаваше, как съвсем спокойно изчака един едър мъж да се качи с мъка във файтона, след което (както правят всички негови събратя) бързо изтича и като докосна с два пръста шапката си, поиска, ей така, бакшиш за коняря. Пътникът обаче не се оказа щедър човек, защото се ядоса и каза възмутено:

— Бакшиш! За какво? За това, че дойде да ме гледаш може би!

— Е, сър — отговори конярят с усмивка на непоклатимо самодоволство, — та това си струва двата пенса.

Този същият коняр по-късно придоби много висок пост в обществото и тъй като някои неща от живота му са ни известни — а ние винаги сме желали да разказваме това, което знаем със сигурност, — може би не ще имаме по-добра възможност от настоящата.

Мистър Уилям Баркър — защото това беше името на този джентълмен — беше роден ..., но защо трябва да съобщаваме къде и кога беше роден? Защо да се ровим из сведенията на енорийските

регистри или пък да се опитваме да проникнем в съкровения тайни на родилните домове-приюти? Мистър Баркър се беше родил, защото иначе нямаше да го има. Има син — имало е и баща. Има следствие — значи, е имало и причина. Наистина това е достатъчна информация дори и за най-любопитната персона, а ако не е, съжаляваме, но не можем да дадем повече сведения по въпроса. Възможно ли е да има по-задоволителен или по-парламентарен метод? Не е възможно.

Освен това признаваме, че е невъзможно да уточним и в кой именно период и точно по какви причини името на този джентълмен от Уилям Баркър станало Бил Буркър. Мистър Баркър се сдобил с високо положение и не малка известност сред представителите на занаята, на който се беше посветил, и в тези кръгове той беше прочут или с фамилиарното обръщение „Бил Буркър“, или с ласкателното прозвище „Бесния Бил“, което беше мило и сполучливо наименование, изразяващо забележителния му талант да тормози и вбесява онези поданици на нейно величество, които изминават разстоянията от едно място до друго с помощта на омнибуси.

За миналото на мистър Баркър се знае малко, а дори и то тъне в мрак и неяснота. Липса на усърдие, непостоянство в стремежите, влечение към портъра, любов към шляенето и муфтата — това бяха, общо взето, заедно с ред други гениални способности основните черти на характера му. Нито веселата врява на безплатното енорийско училище, нито сенчестият отдых в областния затвор можаха да окажат и най-малкото въздействие върху натурата на мистър Баркър. Нищо не можа да обуздае трескавия му порив към промени и разнообразие; никакво наказание не беше в състояние да подтисне природната му дързост.

Ако трябва честно да признаем някой недостатък от младите години на мистър Баркър, то това беше една мила слабост — любовта, любовта в нейния най-общ смисъл — любов към жените, течностите и носните кърпички. Това чувство не беше егоистично, то не се ограничаваше до личната собственост, на която толкова много хора гледат с изключително задоволство. Не, тази любов беше благородна — основен мироглед. Тя се разпространяваше със същата сила и върху чуждата собственост.

В това има нещо изключително затрогващо. И още по-затрогващо е, когато разбереш, че тази филантропия се възприема

неправилно. Полицейския участък на на Боу Стрийт, затворите Милбанк и Нюгейт са неблагоприятната отплата за такова всеобщо милосърдие, което се изразява в неудържима любов към всичко на този свят. Така го разбираше и мистър Баркър. След продължителни беседи с най-висшите юридически власти той напусна неблагоприятната си родина със съгласието и на разноските на правителството, отиде в една далечна страна и там, като втори Цинцинат (*Цинцинат — римски политически деец, роден около 519 г. пр.н.е. Според преданията живял на село и сам обработвал земята си*), се зае да разчиства и обработва земята — мирно занятие, покрай което седемгодишният срок се изниза незабелязано.

Дали след изтичането на току-що споменатия период британското правителство се нуждаеше от присъствието му в родината, или не желаше той да живее в чужбина — ние нямаме възможност да уточним този въпрос. Склонни сме обаче да се придържаме към втората вероятност, тъй като не забелязахме да се е издигнал на по-висок обществен пост след завръщането си от положението на ъгъла на Хеймаркит, където заемаше длъжността помощник-коняр към файтонджийската пиаца. В тази си роля, докато седеше на две бурета близо до бордюра с провесена на врата му месингова пластина с номер и крака, омотани със слама, той трябва да е направил онези свои наблюдения върху човешката природа, които оказаха значително влияние върху всички негови действия в по-нататъшния му живот.

Мистър Баркър не беше прослужил много месеци на тази длъжност, когато появата на първия омнибус промени насоката на общественото мнение и попречи на доста много файтони да тръгнат в каквато и да било посока. Геният на мистър Баркър веднага схвана целия мащаб на злото, което щеше да се стовари върху файтонджийския занаят, а впоследствие и върху конярите с разгръщането на системата, чиято съставна част беше първият омнибус. Той разбра освен това необходимостта да овладее някоя поизгодна професия и пъргавият му ум веднага схвана колко много щеше да постигне, ако можеше да прилъже малчуганите и заплесите и да натъпче старите и немощните в погрешен омнибус и да ги вози, докато те в своето отчаяние се откупят с по шест пенса на глава или ако

използваме неговите думи с цялата им първична прелест — „докато капнат накрая и измъкнат парите“.

Скоро се появи възможност да се сбъднат най-съкровеният му мечти. По пиацата тръгнаха слухове, че се организирано пускането на омнибус от Лисън Гроув до Банката, по Оксфърд Стрийт и Холбърн, а и бързото умножаване на омнибусите по Падингтън Роуд потвърждаваше това. Новината беше вярна — „Принц Уилям“ щеше да направи първия си маршрут следващия понеделник сутринта. Цялата работа беше организирана великолепно. Шофьорът беше предприемчив млад файтонджия с утвърдена репутация на безразсъден кочияш — беше се договорил с родителите на три прегазени деца и току-що излежал присъда за блъскането на една възрастна жена, а духовитият собственик, комуто бяха известни способностите на мистър Баркър, го назначи на вакантното място за кондуктор още при първата му молба. Омнибусът започна своя курс, а мистър Баркър облече нова униформа и навлезе в ново поле на действие.

За да отчетем всички подобрения, въведени от този изключителен човек в системата на омнибусите — наистина бавно, но сигурно, — ще трябва да изпишем много повече страници, отколкото ни е позволено да посветим на този скромнен разказ. На него приписват единодушно оригиналната идея за нещо, което после стана толкова разпространено — шофьорът на втория омнибус да се движи неотлъчно зад предния и да насочва ока на своята кола или във вратата му, щом тя се отвори, или направо в тялото на всяка жена или мъж, които се опитат да влязат в него — весела и приятна шега, показваща онази оригиналност на идеите и онази смела духовитост, така характерни за всяко действие на този велик човек.

Разбира се, че мистър Баркър имаше противници — коя обществена личност ги няма? Но дори и най-злите му врагове не могат да отрекат, че е откарал много повече възрастни дами и джентълмени до Падингтън вместо до Банката, както са искали, и други до Банката вместо до Падингтън, отколкото шестима шофьори, взети заедно; и колкото и някои зловни души се опитват да се съмняват във верността на казаното, те самите не биха могли да опровергаят факта, чо той откара насила тълпи възрастни люде и от двата пола и до двете места, без те да имат и най-малкото или най-далечно намерение да пътуват нанякъде.

Именно мистър Баркър беше оня кондуктор, който се изяви така благородно преди известно време, като остави един търговец на стъпалата — през това време омнибусът се движеше с пълна скорост, — държа го така, докато му омръзне, и след като почти го бе довършил, го изхвърли навън. Няма кой друг да е бил освен мистър Баркър онзи, който в искреното си възмущение, че е бил изгонен от едно обществено заведение, ритнал собственика в коляното, с което причинил смъртта му. Казваме, че би трябвало да е той, защото това деяние не е обикновено и не би могло да произлезе от прост ум.

Сега вече то е влязло в историята, отразено е в архивите на Нюгейт и ние много бихме искали да припишем този пример за самоотвержен героизъм на мистър Баркър. За съжаление обаче сме принудени да заявим, че не го е сторил той. Да можем поне, заради честта на фамилията, да кажем, че е дело на родния му брат!

Познанията на мистър Баркър в областта на човешката психология изпъкваха иай-добре в дребните моменти от професионалното му ежедневие. Той разбираше от един поглед къде искаше да отиде даден пътник и съобщаваше посоката на висок глас, без ни най-малко да загатне истинския маршрут на омнибуса. Идеално усещаше оня тип възрастни жени, които са прекалено развълнувани при качване и слизване от колата, за да могат да разберат къде са им посочили да слязат, преди да е станало прекалено късно; усещаше интуитивно кога през главата на някой пътник минаваше мисълта „да тикне кондуктора в затвора на другия ден“ и никога не пропускаше да бъде любезен с прислужничките, които настаняваше близо до вратата и с които разговаряше през целия път.

Човек никога не е безпогрешен в преценките си и понякога се случваше мистър Баркър да си играе с плахостта и търпението на неудачно подбран обект, в които случаи получаваше призовка да се яви в полицейския участък, на няколко пъти последвана от излежаване на съответна присъда. Подобни дреболии обаче не бяха в състояние да подтиснат волния полет на неговия дух. В момента, в който преминеха, той отново се залавяше за професионалните си задължения с неугасваща жар.

Говорехме за мистър Баркър и за кочияша на червения файтон в минало време. Уви! Мистър Баркър го няма вече, а съсловието, към което и двамата принадлежаха, е на изчезване. Прогресът се промъкна

под кожените престилки на нашите файтони и проникна и в най-вътрешните кътчета на омнибусите ни.

Прахта и плюшът правят път на чистотата и ливреите. Жаргонът ще бъде забравен, когато всички свикнат на добри обноски, а тази просветлена, сладкодумна, дълбокомислена и мъдра група — лондонската магистратура — ще бъде лишена от половината си забавления и задължения.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.